

Lattmann Tamás:

A nemzetközi büntetőbírói fórumokkal való együttműködés lehetősége vagy lehetetlensége a magyar jogi előírások alapján – különös tekintettel a Nemzetközi Büntetőbíróságra

A tanulmány azt vizsgálja, hogy a hatályos magyar jogszabályi rendszer mennyiben teszi lehetővé, hogy a Magyar Köztársaság konkrét esetekben együttműködjön a különböző nemzetközi büntetőbírói fórumokkal, különös tekintettel a jövőben várhatóan vezető szerepet betöltő Nemzetközi Büntetőbírósággal. A vizsgálat csak az eljárási kérdésekre, a lehetséges együttműködési problémákra fókuszál, nem foglalkozik részletesebben a nemzetközi anyagi büntetőjog és a hazai büntetőjogi rendszer közötti különbségekkel, ellentmondásokkal – ezek önmagukban külön vizsgálat témáját képezhetik.

Az elemzés kiindulópontja szerint a jelenlegi hazai jogszabályi környezet sajnálatosan nem alkalmas annak biztosítására, hogy konkrét esetekben a magyar állam a különböző nemzetközi büntetőbírói fórumok mindegyikével és teljes mértékben együttműködjön. A megfelelő magyar jogszabályok kritikai áttekintése és elemzése után a tanulmány javaslatokat fogalmaz meg mind a folyamatban lévő alkotmányozás, mind pedig a jövőbeli jogalkotás számára.

Bevezetés

A tanulmány a nemzetközi jog irányából közelítve azt vizsgálja, hogy a hatályos magyar jogszabályi rendszer mennyiben teszi lehetővé a Magyar Köztársaság számára, hogy – létező nemzetközi jogi kötelezettségeinek eleget téve – együttműködjön a különböző nemzetközi büntetőbírói fórumokkal, különös tekintettel a jövőben várhatóan vezető szerepet betöltő Nemzetközi Büntetőbírósággal.

* Lattmann Tamás adjunktus, a Zrínyi Miklós Nemzetvédelmi Egyetem és az Eötvös Loránd Tudományegyetem Nemzetközi Jogi Tanszék oktatója. Elsődleges érdeklődési területét a fegyveres erő alkalmazásának nemzetközi jogi kérdései és az emberi jogok képezik, illetve az ezekhez csatlakozó belső jogi problémák. Korábban az MTA-ELTE NATO Információs és Kutatóközpont munkatársa volt, ezen kívül több egyetemen és főiskolán meghívott előadó. A Kül-Világ on-line folyóirat alapító szerkesztője.

A rendszerváltás óta kialakult (valamint részben az azelőtti időszakból megörökölt, többnyire anyagi) jogi előírások vizsgálata két okból is jelentőséggel bír. Egyrészt azok határozzák meg, hogy a magyar jogszabályi környezet mennyire megfelelő és alkalmas arra, hogy az egyébként rohamosan fejlődő nemzetközi büntető anyagi és eljárásjogi rendszer normáinak való megfelelést biztosítsák. Ezek pontatlansága, nem megfelelő minősége könnyedén vezethet a Magyar Köztársaság nemzetközi jogi felelősségéhez, hiszen ha az bármilyen belső jogi akadály miatt nem tudja kötelességeit teljesíteni, jogsértővé válik, amit nem lehet a belső jogi érvekkel kimenteni. A jogi nehézségek mellett azt sem hagyhatjuk figyelmen kívül, hogy milyen politikai következményekkel járna az a helyzet, hogy például valakit a magyar állam (például elfogás esetén) nem tudna szabályosan átadni a Nemzetközi Büntetőbíróságnak, vagy akár más fórumnak. Eddig ilyen kiadatási helyzet nem állt elő, így e problémák nem jelentettek azonnali, megoldandó feladatot, de véleményem szerint egy ilyet megvárni sem lenne szerencsés – arról nem is beszélve, hogy az együttműködés jogi kereteinek megteremtése a bíróság alapító okirata¹ alapján amúgy is a részes államoknak nem csupán konkrét büntetőeljárások,² hanem az általánosságok tekintetében is fennálló kötelezettsége,³ tehát a jogsértés ténye ilyen konkrét esemény beállása nélkül is értelmezhető.

A jelen vizsgálatom csak az eljárási-intézményi kérdésekre, a Magyar Köztársaság jelen időszakban fennálló együttműködési kötelezettségéből fakadó problémákra fókuszál, nem foglalkozik részletesebben a nemzetközi és a magyar anyagi büntetőjogi rendszerek közötti norma-különbségekkel, ellentmondásokkal. Hasonlóképpen, nem foglalkozik e tanulmány az elmúlt időszakban nagy érdeklődést kiváltó témává alakult, az emberiség elleni bűncselekmények koncepciójának az 1956-os forradalom utáni alkalmazhatóságával, illetve a magyar anyagi büntetőjogi rendszer erre való alkalmasságával, vagy az ezzel kapcsolatos fogalmi vitákkal sem (emberiség vagy emberiség elleni bűncselekmények?).⁴

¹ Rome Statute of the International Criminal Court, Rome, 17 July 1998, UNTS vol. 2187, p. 3.

² A Statútum 86. cikke szerint: „States Parties shall, in accordance with the provisions of this Statute, cooperate fully with the Court in its investigation and prosecution of crimes within the jurisdiction of the Court.” Bár a jelen tanulmányban nem térek ki részletesen a büntető anyagi jogra, az emberiség elleni bűncselekmények belső jogi szabályozatlansága az e cikkben foglalt együttműködési kötelezettség tartalmának megállapítása szempontjából komoly további kérdéseket vethet fel. Lásd bővebben: 4. sz. lj.

³ A Statútum 88. cikke ezt az általános kötelezettséget az alábbi formában fogalmazza meg: „States Parties shall ensure that there are procedures available under their national law for all of the forms of cooperation which are specified under this Part.”

A probléma

Induló álláspontom szerint a jelenlegi hazai jogszabályi környezet sajnálatosan nem alkalmas annak biztosítására, hogy konkrét esetekben a magyar állam – jogsértés nélkül – egyének felett legitim módon gyakoroljon olyan hatalmat, amely a nemzetközi büntetőbírói fórumokkal való együttműködés biztosításához szükséges. Bár a vonatkozó magyar jogszabályok ezt a feladatot többé-kevésbé ellátják más államokkal való együttműködés tekintetében, ám a különböző nemzetközi büntetőbírói fórumok viszonyában e jogszabályok alkalmazása problematikussá válik. Ráadásul ezek nem is követték a nemzetközi büntetőjogi, elsődlegesen intézményi rendszer elmúlt másfél évtizedes „egységesedését és széttagolódását”⁵ – jogszabályaink még a nemzetközi büntetőbírói fórumok sokféleségét sem követik, nem hogy a velük való zavartalan együttműködést biztosítanák.

Úgy vélem, hogy a jelenlegi, hiányos, és emiatt – jobb híján – szükség esetén értelmezési analógiákra kényszerülő rendszer semmiképpen nem állná ki a gyakorlat próbáját, különösen nem a minden körülmények között kötelező emberi jogi garanciák figyelembe vétele mellett, hiszen ez utóbbiak az eljárás alá vont személyek terhére alkalmazandó analógiák számára amúgy sem biztosítanak túl nagy teret.

A nemzetközi büntetőbírói intézményekkel való együttműködés kérdésköre első pillantásra nem tűnik túl bonyolultnak. Láthatjuk a nemzetközi jog területén létrehozott intézményeket, azok sajátos tevékenységi és hatásköreit, amelyekhez képest a Magyar Köztársaság a vonatkozó nemzetközi jogi előírásoknak megfelelően gyakorolhat saját szuverén hatásköröket (pl. büntető eljárások lefolytatása a belső joghatóság szintjén), vagy köteles bizonyos cselekmények végrehajtására (pl. eljárások átadása, személyek kiadása) – e lehetőségeket az határozza meg, hogy az adott intézmények eljárásai élveznek-e elsőbbséget az állami igazságszolgáltatáshoz képest.⁶ Ám a helyzet bonyolultabbá válik, ha ránézünk a belső jogra: ennek normái kell, hogy gondoskodjanak a két jogi szint szinkronjáról: az adott

⁴ E kérdésekről lásd bővebben: Lattmann Tamás: Húsz évvel a rendszerváltás után: érdekes kérdések a nemzetközi jogász számára. In Gosztonyi Gergely - Nagypál Szabolcs (szerk.): *A rendszerváltás húsz éve: állam, jog, társadalom*. Budapest - Győr - Miskolc, 2010. (Jogtörténeti Szemle 2010/2.) 13-20. o.

⁵ A kérdéssel kapcsolatos tanulmányokhoz lásd: Kirs Eszter (szerk.): *Egységesedés és széttagolódás a nemzetközi büntetőjogban*. Bíbor Kiadó, Miskolc, 2009.

⁶ Az államok büntető joghatóságának gyakorolhatóságának kérdéséről bővebben lásd: Lattmann Tamás: A nemzetközi büntetőbírói fórumok működésének rendszere, különös tekintettel a Nemzetközi Büntetőbíróságra – politika, parancs vagy jog? in: Kirs Eszter (szerk.): *Egységesedés és széttagolódás a nemzetközi büntetőjogban*. op. cit., 9-24. o.

nemzetközi büntetőbírói fórum elsőbbsége esetén az esetleges belső jogi eljárások felfüggesztéséről (vagy megszüntetéséről) és az eljárás alá vont személy átadásáról, más esetben pedig a megfelelő egyéb döntés meghozatalának és végrehajtásának lehetőségéről.

Úgy látom, hogy a Magyar Köztársaság belső jogrendszere egy rövid ideig és egy bizonyos mértékig próbált alkalmazkodni ehhez a feladathoz, ám a későbbiekben erre már a törekvés sem látszott a hazai jogalkotó tevékenységében.

Az eseti büntető törvényszékek és a magyar jogrend

Az ENSZ Biztonsági Tanácsa által 1993-ban és 1994-ben felállított ad hoc nemzetközi törvényszékek⁷ jelentették az első megoldandó feladatot a belső jog számára. Mind a Jugoszlávia, mint pedig a Ruanda-törvényszék statútumát a jogalkotó törvénnyel beillesztette a belső jogba,⁸ amely aktusok igazi jelentőségét véleményem szerint nem is a mellékletben szereplő, ily módon kihirdetésre is került statútum-szövegek adták, hanem mindkét törvény esetében az a mindössze öt szakaszból álló „csatlakozó” törvényszöveg, amivel az Országgyűlés megteremtette a magyar hatóságok tevékenységét közvetlenül szabályozó belső jogi előírásokat.

Ezeket a jogalkotó ráadásul akkor még egy ügyesen egyszerű jogalkotási megoldással összhangba is hozta a nemzetközi bűnügyi jogsegélyre vonatkozó belső jogszabályi előírásokkal: a Jugoszlávia Törvényszékekkel kapcsolatos törvény szövegezése idején ez a törvény (a később még részletesebben is elemzett, nemzetközi bűnügyi együttműködésről szóló 1996. évi XXXVIII. tv.) még maga is előkészítés alatt állt, így a normaszöveg arra csupán mint „a nemzetközi bűnügyi jogsegélyről szóló törvény” utal,⁹ a három évvel később elfogadott, a Ruanda Törvényszékekkel kapcsolatos törvény esetében viszont már szám szerint hivatkozik rá,¹⁰ egyébként azonos normaszervezetben és azonos szövegezéssel – a jogalkotó a két törvényszék közötti azonosságokat véleményem szerint helyesen azonosította, és ennek okán azonos törvényszöveget is alkotott az együttműködés keretében.

⁷ A hágai Jugoszlávia-törvényszéket az ENSZ BT 827. (1993) sz. határozata, a tanzániai Arushában felállított Ruanda-törvényszéket pedig az ENSZ BT 955. (1994) sz. határozata hozta létre.

⁸ A Jugoszlávia-törvényszék tekintetében ezt az 1996. évi XXXIX. törvény, a Ruanda-törvényszék vonatkozásában pedig az 1999. évi CI. törvény hajtotta végre.

⁹ T/1980. sz. tv. javaslat, 2. § (1) bek.

¹⁰ T/1701. sz. tv. javaslat, 2. § (1) bek.

A statútumok kihirdetésének is lehet jelentősége, mert ezzel a beillesztési aktsal váltak a belső jog számára „láthatóvá” ezek az intézmények. Ugyanakkor mind a két törvény esetében a javaslatához fűzött indokolás hallgat a statútumok szövegének kihirdetésének pontos okáról. Az 1996-os javaslat általános indokolásának 3. pontjában¹¹ foglaltak arra engednek következtetni, hogy az ugyancsak akkor előkészített nemzetközi bűnügyi együttműködésről szóló törvény jelenleg hatályos szövegezésével („törvénnyel kihirdetett nemzetközi szerződéssel”¹²) való összhang biztosítása igényelte a statútumok kihirdetését, ám ennek ellentmond, hogy ez a szövegrész az 1996-os eredeti törvényjavaslatban még egyáltalán nem szerepelt, azt csak egy 2007-es módosítás helyezte el.¹³ Akárhogyan is, az indokolásból nem derül ki egyértelműen, hogy vajon a magyar jog alapján kötelezettségnek tekinthetjük-e a statútumok kihirdetését, illetve ennek elmaradása adott esetben milyen joghatással bírhat a belső jog szempontjából.

Ezen a ponton érdemes lehet utalni az Alkotmánybíróságnak a nemzetközi jog és a magyar jog viszonyával kapcsolatos egyes észrevételeire. A taláros testület egyik első, néhány évvel korábban tett megállapítása a háborús és emberiség elleni bűncselekmények¹⁴ üldözésével kapcsolatban annak ellenére kimond belső jogalkotási kötelezettséget, hogy egyébként elismeri e bűncselekmények üldözésének szokásjogi erejű kötelezettségét – igaz, nem részletezi, hogy milyen mértékben és mire kiterjedő jogalkotás szükséges.¹⁵ Egy később született, ám e kérdésben visszamenőlegesen is alkalmazható érvelése és álláspontja szerint a nemzetközi jog általánosan elismertnek nem tekinthető szabályai, a nemzetközi szerződések, még az ún. önvégrehajtó (self-executing) szerződések is a megfelelő szintű jogszabályban való kihirdetéssel válnak alkalmazhatóvá a belső jogban, valamint tisztázza az Országgyűlés szerepét a szerződéskötési eljárásban.¹⁶ Erre a határozatra, pontosabban az abban foglalt

¹¹ Szövegezése a következő: „A Biztonsági Tanács határozata közvetlenül az államokat kötelezi. A jelenleg hatályos jogszabályaink alapján is lehetőség van ugyan arra, hogy a Nemzetközi Törvényszék megkereséseit a Magyar Köztársaság teljesítse, azonban a nemzetközi bűnügyi jogsegélyről szóló törvényjavaslattal együtt indokolt, hogy a Nemzetközi Törvényszék Alapokmányát törvény hirdesse ki, és ugyancsak törvény határozza meg az együttműködési kötelezettségből eredő hatásköröket és feladatokat.”

¹² A törvény jelenleg hatályos szövegében ez a 47. § (4) bek.

¹³ 2007. évi XIII. tv. 2. §, hatályos: 2007. április 12-től.

¹⁴ Bár az Alkotmánybíróság határozatának szövege „emberiség” elleni bűncselekményeket említ, de ennek itt nincs jelentősége, a tanulmányban konzekvensen az általam helyesnek tartott terminológiát alkalmazom.

¹⁵ Ahogy az 53/1993 (X.13.) AB határozat fogalmaz: „Az összhang belső jogi oldalát a nemzeti jogoknak kell megoldaniuk.”

¹⁶ 7/2005. (III.31.) AB határozat, II.2., II.4.

vizsgálat hivatalból történő kiterjesztésére az akkori magyar jogszabályi környezet elégtelen volta miatt volt szükség.¹⁷

Az ad hoc törvényszékek státútumainak kihirdetését elsősorban tehát az a megfontolás indokolhatta, hogy ha a nemzetközi szerződések a kihirdetéssel válnak a belső jog részévé, és így alkalmassá arra, hogy a belső jog színterén is kötelezettségeket keletkeztessenek. Ugyanakkor fontos tisztázni, hogy ezeknek az ad hoc törvényszékeknek státútumainak kötelező erejét – a nemzetközi szerződésekkel ellentétben – nem a Magyar Köztársaság vállalása, hanem az a tény biztosítja, hogy azokat az ENSZ Biztonsági Tanácsa fogadta el, az Alapokmány VII. fejezete alapján minden államra kötelező erővel bíró határozatokkal.

Monista vagy dualista értelmezés?

Felvethető a kérdés, hogy vajon szükséges-e egyáltalán az ilyen nemzetközi jogi kötelezettségek beillesztése a hazai belső jogba? Érdekes vita folytatható le arról, hogy vajon mennyire tekinthető monistának vagy dualistának a magyar alkotmányos rendszer, és bár én a magam részéről inkább dualistának látom azt, építve az Alkotmánybíróság fentebb vázolt állásfoglalásaira, az is tény, hogy az Alkotmány előírásai monista sajátosságokat is mutatnak. A szokásjogi normák, a civilizált nemzetek által elismert általános jogelvek automatikus transzformációjának (az előzetes hírek szerint az új Alkotmány által is lényegében érintetlenül hagyott) lehetősége úgy tűnik, hogy feleslegessé teheti a külön beillesztés aktusát, ám úgy vélem, hogy a nemzetközi büntetőbírói fórumokkal való együttműködést előíró normákat sem szokásjogi erejűnek, sem pedig a civilizált nemzetek által elismert általános jogelvek körébe tartozónak nem tekinthetjük.

Bár kiterjedtnek tűnő gyakorlatot láthatunk a nemzetközi bűnügyi együttműködés területén az államok közötti relációban, illetve egyes kérdésekben még a szokásjogi erő fennállásához szükséges *opinio iuris* is megállapítható, arra nem látok elég bizonyítékot, hogy ezt a különböző nemzetközi büntetőbírói fórumokkal való együttműködés tekintetében is kimondhassuk. Nehezen vitatható például a különböző nemzetközi szerződések által¹⁸ lefedett

¹⁷ A ma hatályban lévő, a nemzetközi szerződések megkötésére vonatkozó 2005. évi L. tv. e problémák jelentős részét megoldotta – éppen ez az AB határozat szólította fel az Országgyűlést az érintett kérdéskör újraszabályozására azzal, hogy az Alkotmánybíróság hivatalból eljárva kimondta az akkor hatályban lévő 1982. évi 27. tvr. egyes előírásainak zavarosságával kapcsolatos, jogalkotói mulasztásban megnyilvánuló alkotmányellenességet.

¹⁸ Ezek közül a legfontosabbak, illetve azokon belül a hivatkozott elv megjelenési helye: Convention for the Suppression of Unlawful Seizure of Aircraft, The Hague, 16 December 1970, UNTS vol. 860, 7. cikk; Convention for

terrorista cselekmények elkövetése esetén alkalmazandó *aut dedere aut iudicare* elv szokásjogi ereje, vagy a nemzetközi humanitárius jog alapvető előírásait lefektető 1949-es genfi egyezmények súlyos megsértéseinek eseteivel szembeni büntető fellépés szokásjogból is fakadó kötelező jellege, beleértve az univerzális joghatóság gyakorolhatóságának lehetőségét,¹⁹ de fontos elem, hogy ezek az államok közötti bűnügyi együttműködésre adnak lehetőséget, nem címeznek meg nemzetközi szervezeteket, vagy intézményeket – a szokásjogi erejűnek tekinthető tartalom nem terjed ki az ilyen fórumokra. További fontos elem, hogy ezek a lehetőségek mindig alternatívaként jelenítik meg a büntetőeljárás átadását, nem pedig önálló kötelezettségként, azaz az állam nem köteles átadni az eljárást, ha saját maga lefolytatja azt. Ezzel szemben az ad hoc törvényszékek esetén, mint láhattuk, a büntető eljárás átadása az állam számára kötelezettségként jelenik meg, nem pedig a saját eljárása melletti lehetőségként, tehát nem az *aut dedere aut iudicare* elv kiterjesztő alkalmazásáról beszélünk, hanem egyszerű *dedere, non iudicare*-jellegű kötelezettségről.

Így viszont az Alkotmány automatikus transzformációt biztosító előírásai legfeljebb a Biztonsági Tanács által határozattal felállított ad hoc törvényszékek esetében válhatnak alkalmazhatóvá – azzal érvelve, hogy a BT határozatainak való megfelelés az államok feltétlen kötelezettsége. A magyar jogtól egyébként ez nem idegen megoldás, a Bács-Kiskun Megyei Bíróság már egy 1997-es, az akkori Jugoszlávia felé irányuló csempészzel kapcsolatos büntető eljárásban kimondta, hogy mivel a BT időközben megszüntette az állammal szemben fenntartott embargót, a Büntető Törvénykönyv vádlottal szemben felrótt megfelelő tényállási elemei nem teljesülhetnek.²⁰ Ez a megoldás láthatóan elfogadja a nemzetközi jog területén a BT által teremtett állami kötelezettségek, illetve azok megszüntésének közvetlen belső jogi hatását, még úgy is, hogy a BT embargót megszüntető határozata külön nem került a magyar jogba beillesztésre, annak lehetőségére csupán utal a BT rendelkezéseinek végrehajtására külön megalkotott törvény.²¹ Ugyanakkor, egy általam fontosnak tartott szempont, hogy még ha itt

the Suppression of Unlawful Acts against the Safety of Civil Aviation, Montreal 23 September 1971, UNTS vol. 974, 7. cikk; Convention on the Prevention and Punishment of Crimes against Internationally Protected Persons, including Diplomatic Agents, New York, 14 December 1973, UNTS vol. 1035, 7. cikk; International Convention against the Taking of Hostages, New York, 17 December 1979, UNTS vol. 1316, 8. cikk; International Convention for the Suppression of Terrorist Bombings, New York, 15 December 1997, UNTS vol. 2149, 8. cikk.

¹⁹ Ezek, illetve az univerzális joghatóság lefektetésének helye: Geneva Convention for the amelioration of the condition of the wounded and sick in armed forces in the field, 12 August 1949, UNTS vol. 75, 49. cikk; Geneva Convention for the amelioration of the condition of the wounded, sick and shipwrecked members of the armed forces at sea, 12 August 1949, UNTS vol. 75, 50. cikk; Geneva Convention relative to the treatment of prisoners of war, 12 August 1949, UNTS vol. 75, 129. cikk; Geneva Convention relative to the protection of civilian persons in time of war, 12 August 1949, UNTS vol. 75, 146. cikk.

²⁰ Bács-Kiskun Megyei Bíróság I. Bf. 657/1997., közzétette: BH1998. 409.

²¹ 1993. évi LXXI. tv.

látni is vélünk egyfajta monista elemet, akkor is óvatosan kell azt kezelnünk, hiszen ezzel is egy, a terheltnek legfeljebb a javára tehető intézkedés lehetősége nyílik meg csupán, míg egy büntető ügyben való kiadatás nem minősülne ilyennek – egy, a kiadatásra lehetőséget biztosító nemzetközi jogi normát beillesztő belső jogi norma hiánya egészen biztosan nem biztosít az állam számára ilyen, az eljárás alá vont személy terhére eső lehetőséget.

Belső jogi normák nagyító alatt

A két ad hoc törvényszék státútumának kihirdetése és a velük együttműködés kereteinek felvázolását megteremtő törvények elfogadása után a további jogalkotás itt viszont sajnálatosan véget érni látszik. Okkal kapta meg az ekkori állapot a szakirodalomban a „meglehetősen kezdetleges” jelzőt,²² ami a későbbiekben viszont sajnálatosan keveset fejlődött.

A további magyar jogalkotás például még a törvényszékek státútumait érő későbbi változásokat sem „követte”, pedig azokat többször is módosította a Biztonsági Tanács. Ezek a módosítások sem jelentek meg a magyar belső jogban, a Jugoszlávia Törvényszék státútumának kihirdetett magyar nyelvű szövege továbbra is a legelső verzió – a kihirdetés és beillesztés kötelezettségének abszolút jellegét feltételezve az a logikus következtetés lenne levonható, hogy ezek szerint az (a magyar jogrendszer számára amúgy is ismeretlen) *ad litem* bíró intézményét²³ a Jugoszlávia Törvényszéken a magyar alkotmányos rendszer nem tekinti érvényesnek, ahogy Prandler Árpád bírói kinevezését sem.²⁴ Előbbi a Törvényszék ítéleteinek magyarországi érvényességével kapcsolatban vethetne fel kérdéseket, utóbbi pedig egyszerűen abszurdnak minősíthető.

Mint látjuk, a tény, hogy a magyar jog nem követi ezeket a nemzetközi normákat és nem illeszti őket folyamatosan a belső jogba, zavaró kérdéseket vethet fel, ám a Biztonsági Tanács határozatával létrehozott törvényszékek esetében ezt a problémát nem látom valósnak. Úgy vélem, hogy a Biztonsági Tanács megfelelően megalkotott, arra alkalmas határozatainak kötelező jellege az általa felállított intézményekkel való együttműködésre is kiterjed, mégpedig

²² M. Nyitrai Péter: A nemzetközi bűnügyi együttműködés hazai jogának nemzetközi jogi konformitása. *Büntetőjogi Kodifikáció*, 1/2005. 24-31. o.

²³ A törvényszékre négy éves időtartamra megválasztott eseti bíró, aki az ítélezésben teljes jogú tagként vesz részt, más ügyekben (például a törvényszék elnökének megválasztása, ügyek kiszignálása stb.) viszont nem bír jogosultságokkal. Az *ad litem* bírói intézményt az ENSZ BT a 2000. november 30-án elfogadott, 1329. (2000) sz. határozatával hozta létre a törvényszéken, a Státútum módosításával.

²⁴ Prandler Árpád 2006. április 7. óta eseti bíró a törvényszéken.

azon szervezeti-intézményi keretek és feltételek között, amiket maga a BT meghatároz. Az államoknak ezeket kész tényekként kell elfogadniuk, így azokat a belső jogba transzformálni sem feltétlenül kell, csupán annyiban van szükség belső jogalkotási aktusra – oly mértékben viszont mindenképpen – amennyire az az a tényleges együttműködés részletes belső jogi szabályait biztosítja.

Ez véleményem szerint a magyar alkotmányos rendszerben egy BT által létrehozott törvényszék esetében még magának a státútumnak a transzformációját sem feltétlenül igényli, ám a magyar hatóságok tevékenységét megállapító belső jogi normákat mindenképpen meg kell alkotni. A hágai Jugoszlávia Törvényszék (illetve a Ruanda-törvényszék) státútumának beillesztésekor a magyar jog elsődleges problémája az volt, hogy nem csak a nemzetközi büntető törvényszékekkel való együttműködés belső jogszabályi keretei hiányoztak, hanem a nemzetközi bűnügyi együttműködésre vonatkozó egész jogi rendszer újrakodifikálása volt napirenden – ennek eredménye az akkor elfogadott, a nemzetközi bűnügyi jogsegélyről szóló 1996. évi XXXVIII. törvény, amit a szakirodalomban „fordulópont” minősítést is megkapta.²⁵

E kódex, a két ad hoc törvényszékkel kapcsolatos törvénnyel, illetve az 1998-ban újrakodifikált, büntetőeljárás szabályokkal együtt olvasva 1999-re többé-kevésbé megfelelő együttműködési kereteket alakított ki – az 1995-ös állapotokra. Sajnálatos módon ugyanakkor a nemzetközi jog e területen bemutatott rohamos fejlődése nem volt tekintettel a magyar belső jog és a jogalkotó lassúságára: az ad hoc törvényszékek mellett 1998-ban az államok elfogadták a Nemzetközi Büntetőbíróság státútumát, és e mellett más, új típusú nemzetközi büntető törvényszékek is létrejöttek.²⁶ Az ezekkel való együttműködésre a létező jogszabályok nem adtak megoldást.

Legitim érvnek tűnhet, hogy a magyar jogalkotó 1996-ban nem feltétlenül tudhatta, hogy az 1998-ban létrehozandó Nemzetközi Büntetőbíróság milyen formában jelenik majd meg, bár a releváns szakirodalom nem 1998-tól kezdett foglalkozni a témával. Azt nyilván nem tudhatta, hogy a Nemzetközi Büntetőbíróság státútumához való csatlakozásról 2001 őszén az Országgyűlés által meghozott döntés²⁷ után éveken át nem sikerül majd kihirdetni a szöveget.²⁸ Ugyanakkor ennek a kihirdetésnek a hiánya sokkal komolyabb problémát jelent, hiszen itt egy

²⁵ M. Nyitrai i.m.

²⁶ Ezek sokféleségére a jelen tanulmányban nem térek ki, azok várhatóan hazánkkal amúgy sem kerülnek szoros kapcsolatba. Mindazonáltal az elméleti lehetőség adott, így az együttműködés jogszabályi feltételeinek kidolgozásának sürgetését nem tartom feleslegesnek.

²⁷ 72/2001. OGY határozat, megjelent: Magyar Közlöny 2001/123 (XI. 7.).

²⁸ A szöveg T/4490. sz. törvényjavaslatként 2003 és 2006 között folyamatosan az Országgyűlés napirendjén volt, végül visszavonták azt. A jelen tanulmányban ennek – valós vagy lehetséges – okaira nem térek ki.

nemzetközi szerződésről van szó. Még ha el is fogadjuk, hogy a Biztonsági Tanács határozatai kötelező erejüket az ENSZ Alapokmányból nyerik, így azok külön kihirdetésére a belső jogban nincsen szükség, ugyanez az érvelés nem állhat meg a nemzetközi szerződések tekintetében. Fentebb már láthattuk, hogy a Nemzetközi Büntetőbírósággal való együttműködés kötelezettsége nem tekinthető szokásjogi erejűnek, így amellet, hogy a státútum kihirdetése nélkül vitatható, hogy a magyar jog egyáltalán „látja-e” az intézményt, a további csatlakozó jogalkotás sem kerülhető meg. Márpedig véleményem szerint a Nemzetközi Büntetőbíróság súlya, jelentősége okán ez a helyzet, különösen a kötelezettségvállalást jelentő hazai ratifikáció, illetve az intézmény működésének megkezdése után mindenképpen fenntarthatatlan állapothoz vezetett.

A státútum kihirdetését célzó törvényjavaslattal párhuzamosan egy másik, annak beillesztését szolgáló javaslat²⁹ is az Országgyűlés előtt volt, ám annak sorsában osztozva, 2006-ban visszavonásra került. Mindazonáltal érdemes alaposabb elemzés alá vennünk. Ez egyszerű megoldással csupán módosított volna egy sor olyan törvényt, amely egyes hazai, mentességgel bíró tisztségviselőtől vonta volna meg az immunitást a Nemzetközi Büntetőbíróság eljárásának esetére, így az ügyészek, a bírák, az Állami Számvevőszék vezetői, az országgyűlési képviselők, az ombudsmanok és a Honvédelmi Tanács tagjai tekintetében. A törvényjavaslat szövegezése egyszerű sémát követ minden esetben:

„...(módosítandó jogszabályhely megjelölése)... mentelmi jog nem jelenti akadályát a ... (tisztségviselő)... felelősségre vonásának a Magyar Köztársaság által elismert joghatósággal rendelkező nemzetközi bíróság előtt, az annak joghatósága alá tartozó büntetőjogilag üldözendő cselekmény miatt”³⁰

A szöveg érintetlenül hagyja az illető személyek belső jogi mentességét, csupán a nemzetközi bírói fórum előtt hárítja el azt. Ezzel nyitva hagyja azt a lehetőséget, hogy az arra rendelt megfelelő hazai eljárásokkal a mentesség továbbra is megvonható legyen, amely esetben hazai felelősségre vonásra is van lehetőség, ám amennyiben ez valamilyen okból nem történik meg, a nemzetközi büntetőbírói fórum eljárhasson – ez a Nemzetközi Büntetőbíróság státútumában foglalt komplementaritás elvének megfelel, azaz a Nemzetközi Büntetőbíróság csak akkor jár el, ha az érintett állam nem képes, vagy nem hajlandó arra.³¹

²⁹ T/4491. sz. törvényjavaslat: 2003. évi törvény a Nemzetközi Büntetőbíróság Státútumának kihirdetésével összefüggésben szükséges egyes közjogi tárgyú törvények módosításáról.

³⁰ Apróbb eltérések vannak az egyes szakaszok között, de ezek nem jelentősek.

³¹ A Státútum 17. cikke szabályozza részletesen a komplementaritást. E megoldás biztosítja, hogy a szuverenitással bíró államok továbbra is fenntarthassák elsődleges szerepüket a joghatóságuk alá tartozó bűncselekmények

Általánosságban szerencsésnek tartom javaslat szövegezésében, hogy a bíróság tekintetében nem meghatározott tulajdonnevet alkalmaz, hanem az „a Magyar Köztársaság által elismert joghatósággal rendelkező” formulát alkalmazza, igaz ugyanakkor, hogy ez nyilván csak a Nemzetközi Büntetőbíróságra utalhat, tekintettel arra, hogy az eseti törvényszékek joghatóságát Magyarország nem elismeri, hanem elfogadja. A javaslatnak amúgy is ez a célja, így viszont már nem világos ez az általános megfogalmazás, és – a jövőre tekintve, az esetleges általános alkalmazás ambíciójával – szerencsétlen is ugyanakkor, hiszen más típusú nemzetközi büntetőbírói fórumok (így például a Sierra Leone Különbíróság, vagy a Libanon-törvényszék) esetén a joghatóság Magyarország általi elismerése sehogyan sem értelmezhető, így a normaszöveg egy onnan érkező megkeresés esetén gyakorlatilag alkalmazhatatlanná válik.

Ugyanígy jó, hogy az üldözendő és kiadatás alapjául szolgáló cselekmények körét a javaslat nem a magyar anyagi jogi előírások köréből válogatja össze, hanem az intézmény „joghatósága alá tartozó” cselekményekhez köti. Ez elméletben mindenképpen helyes, hiszen így biztosítható egyfajta konzekvens gyakorlat, ugyanakkor itt újra jelentkezhetnek gondok: nem biztos, hogy egy ilyen cselekmény a magyar anyagi jog szerint is kiadatás alapjául szolgáló cselekmény, ami újfent normaütközésekhez vezethet a rendszer érintetlenül hagyása esetén, mint arra később látunk majd példát.

Összességében ez a javaslat alkalmas lett volna arra, hogy a Nemzetközi Büntetőbírósággal való együttműködés kialakításának első lépcsőjeként szolgáljon, ám mint láthattuk, sajnálatosan ez sem valósult meg. Ugyanakkor a javaslat indokolása által is elismerten nem tér ki az államfői felelősség kérdésére (ez a javaslat indokolása szerint az Alkotmány módosítását igényli), és amúgy is nyilvánvaló, hogy a javaslatban foglaltabbnál sokkal tágabb személyi kör tekintetében kell a szükséges feltételrendszert kialakítani, az nem szűkíthető csupán az abban foglalt szereplőkre.

Ehhez viszont szükséges az általános nemzetközi bűnügyi együttműködést biztosító jogszabályi környezet elemzése, megfelelőségének vizsgálata, és előre kell bocsátanom, a kép jelenleg elkeserítő.

Így például a jelenleg hatályos büntetőeljárás törvény³² 2003 óta olyan előírásokat tartalmaz, amelyek nehezen összeférhetők a nemzetközi büntetőbírói fórumok jelenlegi létező rendszerével, illetve Magyarország ezekből fakadó nemzetközi jogi kötelezettségeivel. A

üldözésében. Ennek az előírásnak a hiánya kétségesse tette volna, hogy az államok egyáltalán hajlandóak legyenek részesévé válni a Nemzetközi Büntetőbíróság rendszerének.

hivatkozott szakaszok a büntető eljárás akár a nyomozati, akár pedig a tárgyalási szakaszban való felfüggesztésére kötelezik az ügyészt illetve a bírót, abban az esetben, ha:

„nemzetközi büntetőbíróság a joghatóságába tartozó ügyben a magyar hatóságot a büntető eljárás átadása végett megkeresi.”³³

Több kérdés is felmerül ezzel az előírással kapcsolatban. Az indokolás nem ad bővebb eligazítást abban a kérdésben, hogy vajon ezt az utasítást a Nemzetközi Büntetőbíróság, vagy bármilyen nemzetközi büntetőbírói fórum tekintetében helyezi el a rendszerben a jogalkotó, igaz, a tény, hogy a (2) bekezdés „a nemzetközi büntető bíróság alapokmányát kihirdető ... törvény” előírásához köti a felfüggesztés megszüntetését, a Nemzetközi Büntetőbíróságra enged következtetni, hiszen annak statútumának a kihirdetése volt napirenden, illetve más ilyen intézmény akkor sem, és jelenleg sincs. Ugyanakkor ez az előírás ellentétesnek tűnik a komplementaritás fentebb már említett elvével, miközben egyébként teljesen összeférhető az elsődlegesség elvén működő eseti törvényszékek rendszerével. Ám a komplementaritás elve mentén működő Nemzetközi Büntetőbíróság esetében „túlbugzó” megoldásnak tűnik, nem látom indokoltnak az eljárás azonnali, kötelező, mérlegelési lehetőség nélküli felfüggesztését egy onnan érkező megkeresés esetében.

A korábban már említett, nemzetközi bűnügyi jogsegélyről szóló 1996. évi XXXVIII. törvény jelenleg a nemzetközi büntetőbírói fórumokkal való együttműködés szabályozására egyáltalán nem alkalmas. Elsősorban a saját alkalmazhatóságát is csak a „más államokkal folytatott” együttműködést szabályozza,³⁴ illetve kiadatást „külföldi állam” megkeresésére tesz lehetővé,³⁵ és ebbe véleményem szerint nagyon nehéz beleérteni a nemzetközi büntetőbírói intézményeket. Még ha analógia útján próbálnánk is meg alkalmazni, akkor is lennének gondjaink.

Az 5. § (1) bekezdés szerint például:

„... jogsegély iránti megkeresés akkor teljesíthető, ha ...

b) a jogsegély nem politikai bűncselekményre, vagy azzal szorosan összefüggő bűncselekményre és nem katonai bűncselekményre vonatkozik.”

³² 1998. évi XIX. törvény a büntetőeljárásról.

³³ 188. § (1) bek. g) pont a nyomozás felfüggesztéséről, a 266. § (1) bek. ugyanerre utal vissza a bírósági eljárás felfüggesztésének kötelező okaként is.

³⁴ 1. §.

³⁵ 11. § (1) bek.

A nemzetközi büntetőjogot ismerők jól tudják, hogy a nemzetközi büntető törvényszékek gyakorlatában a „parancsra tettem” problematika, a parancsnoki felelősség egyértelműen az általuk vizsgált bűncselekmények tárgykörébe tartozik, ugyanakkor a magyar büntetőjog rendszerében ez a katonai bűncselekmények közé tartozó kérdéskör. Tehát még ha jobb híján el is fogadnánk azt a problémás analógiát, hogy ezt a jogszabályt akarjuk alkalmazni a nemzetközi büntetőbírói fórumokkal való együttműködésre, akkor az a helyzet állhat elő, hogy egy Btk. szerinti katonai bűncselekményben, így például egy háborús vagy emberiség elleni bűncselekmények elkövetéséhez vezető, előjárói intézkedés elmulasztásában felelős katonai vezetőt e törvényhely szó szerinti megfogalmazása szerint nem adhatunk ki egy egyébként minden szempontból joghatósággal bíró nemzetközi büntetőbírói intézmény számára. És nem valamiféle jogellenes belső jogi mentességi rezsím okán, hanem egyszerűen a hazai büntető anyagi jog eltérő rendszertani megoldása miatt.³⁶

Újabb definíciós problémát jelent a törvény 1. címében, a külföldi ítéletek érvényének elismerésével kapcsolatban tett megállapítás:

„Külföldi bíróság ítéletén törvénnyel kihirdetett nemzetközi szerződéssel, továbbá az Egyesült Nemzetek Biztonsági Tanácsa kötelező határozatával létrehozott nemzetközi büntető bíróság jogerős ítéletét is érteni kell.”³⁷

Ez a jogszabályhely véleményem szerint komoly problémákat vet fel. Ennek alapján amíg a Nemzetközi Büntetőbíróság statútuma nincs kihirdetve, addig ítéletei a magyar jog szerint nem minősülnek ítéletnek, azaz nem állhatnak be a *res judicata*-hoz kapcsolódó jogkövetkezmények sem.³⁸ Már csak emiatt is igen sürgős lenne a lassan nyolcadik éve húzódó kihirdetés.

Vagy hogyan értelmezhetjük majd például a Sierra Leone Különbíróság előtt tárgyalta Charles Taylor-ügyben³⁹ várt, kiemelt fontosságú ítéletet? Azt sem fogja a magyar jog ítéletként elfogadni, csupán azért, mert azt a bíróságot nem a BT határozata és nem Magyarország által

³⁶ A Nemzetközi Büntetőbíróság statútuma és a magyar Büntető Törvénykönyv (illetve más jogszabályok) viszonylatában fennálló e normazavarra korábban a hazai szakirodalomban más szerzők is felhívták már a figyelmet. Lásd: Végh Károly: A közvetett parancsnoki felelősség a magyar és nemzetközi büntetőjog alapján. *Jogtudományi Közlemény*, 2010 júl-aug., 351-363. o.

³⁷ 47. § (4) bek.

³⁸ Wiener A. Imre véleménye szerint a Nemzetközi Büntetőbíróság ítéletének kötelező érvénye megmagyarázható. Wiener A. Imre: A ne bis in idem elv érvényesítéséről. *Büntetőjogi Kodifikáció*, 1-2/2003. Ám ő sem érvel amellett, hogy ez bármilyen módon biztosítaná a bírósággal való együttműködést, különösen a kiadatás kötelezettségét.

³⁹ Charles McArthur Ghankay Taylor 1997 és 2003 között Libéria elnöke volt, jelenleg a Sierra Leone területén lezajlott polgárháborúban való szerepe miatt áll büntetőeljárás alatt. Lásd: *The Prosecutor v. Charles Ghankay Taylor*, Case No: SCSL-03-01.

megkötött nemzetközi szerződés hozta létre, hanem egy, az ENSZ és az érintett állam közötti megállapodás? Ez ismételten arra mutat rá, hogy a nemzetközi büntetőbírói fórumok sokszínűségét is kiemelten figyelembe kell venni a hazai jogalkotás során, ha az a cél, hogy az együttműködés biztosított legyen.

Ráadásul még ha a fentebbiek ellenére hajlandóak lennének átlépni ezen a problémán, a fenti jogszabályi előírás csupán az elfogadott ítélet sorsát rendezné el a magyar jog rendszerében, de semmilyen kiadatási kötelezettséget nem teremt, márpedig az igazi problémát az együttműködés területén ennek rendezetlensége jelenti.

A nemzetközi büntetőbírói fórumokkal való együttműködés tekintetében nem nyújt eligazítást az Igazságügyi Minisztérium által 2004-ben kiadott tájékoztató sem, ami – nem túl produktív módon – szó szerint megismétli a fenti jogszabályhelyet, anélkül, hogy bármilyen magyarázatot, értelmezést fűzne ahhoz.⁴⁰

A megoldás lehetőségei

A Nemzetközi Büntetőbíróság felállításával, és az abban való eredményes magyar részvétellel kapcsolatos, fentebb vázolt problémák feloldása természetesen jogalkotói feladat, egyes elemei ráadásul minősített többséget igényelnek, amelynek feltételei az elmúlt években nem voltak adottak – bár azt vitathatónak látom, hogy erre a többségre valóban lett volna-e szükség. Akárhogyan is, a 2010 tavasza óta működő új összetételű Országgyűlés előtt adott a lehetőség, hogy feloldja a rendszert régóta feszítő problémákat.

Ezzel kapcsolatban a legjobb megoldásnak azt tartanám, ha a nemzetközi büntetőbírói szervezetekkel való együttműködést elválasztanánk a meglévő nemzetközi bűnügyi jogsegéllyel kapcsolatos szabályoktól, és önálló jogi rezsimet alakítanánk ki. Ennek során figyelembe lehet és kell venni a közelmúlt fejleményeit, különös tekintettel egyes, a jugoszláv válság által érintett államok (Szerbia, Bosznia-Hercegovina) utóbbi időben végrehajtott jogfejlesztéseit, amelyekkel azok éppen a megfelelő együttműködés kialakítására törekedtek. Mindezzel párhuzamosan pedig végre lehetne hajtani azoknak a büntető anyagi jogszabályoknak a reformját is, amelyek a nemzetközi büntetőbírói fórumok által általában vizsgált bűncselekmények rendszerét érintik – úgy vélem, hogy ezen a területen is sok a tennivaló.

⁴⁰ 8001/2004. (IK.4.) IM tájékoztató a nemzetközi vonatkozású büntető ügyek intézéséről, 43.

Mindenképpen érdemes lenne tapasztalatot meríteni más államok tevékenységéből, jogalkotó munkájából.⁴¹ Abból a tényből kell kiindulnunk, hogy a hozzánk hasonlóan a nemzetközi büntetőbírói fórumokkal kapcsolatba került egyes államok az intézményi együttműködést garantáló belső jogfejlesztéseket nem szívjóságból, hanem elsődlegesen politikai okokból tették meg. A Nemzetközi Büntetőbíróság rendszerében részes államok egy része azért, hogy az belső joguk teljes konformitásban álljon a bíróság működésének alapjául szolgáló anyagi jogszabályokkal, ezzel minimalizálva annak veszélyét, hogy bárkit is ki kelljen adniuk,⁴² illetve hogy ilyen esetben az eljárásokat különösebb nehézségek nélkül le tudják folytatni.⁴³ A Biztonsági Tanács által létrehozott törvényszékek által érintett államok pedig azért, mert szerették volna ezt a fajta politikai terhet lerázni magukról, és érdekük volt egy olyan rendszer kialakítása, amellyel időnként már vissza is kaphattak ügyeket a nemzetközi fórumtól.

Magyarország jelenleg szerencsére nincsen ebben a helyzetben, viszont mint látható, komoly jogszabályi hiányosságaink vannak. A mai helyzetben, egy biztos, alkotmányozóképes parlamenti többségnek ezeket a belső jogi kérdéseket kellene első körben elrendezni, beleértve ebbe a készülő új alkotmány szövegének megállapításával az ehhez szükséges feltételek alkotmányos szinten való biztosítását is. Ezzel kapcsolatban tanácsos lenne alkotmányos szinten rögzíteni a nemzetközi jog által büntetni rendelt cselekmények üldözésének nemzetközi fórumaival való együttműködés lehetőségét a nemzetközi jog-belső jog viszonyát szabályozó előírások mellett, azokkal összhangban, illetve rendezni az államfői felelősség kérdését is.

Az alkotmány mellett az egyéb jogszabályok rendszerében is ki kell dolgozni a szükséges megoldásokat. A büntető anyagi jogszabályokat megállapító Büntető Törvénykönyv, a büntetőeljárást szabályozó kódex és a nemzetközi büntető együttműködést szabályozó törvény mellett, vagy azok módosításával kell megteremteni a szükséges szabályozókat. Hogy ezt a már létező jogszabályok módosításával, vagy újak alkotásával tesszük meg, jogalkotói döntés – én a magam részéről szerencsésebbnek tartanám külön jogszabályok megalkotását: a Büntető Törvénykönyv mellett egy, a nemzetközi bűncselekményeket összefoglaló kódex

⁴¹ Ezek több forrásból is megismerhetők. A Coalition for the International Criminal Court szervezet honlapján (<http://www.iccnw.org>) például folyamatosan teszik közzé a részes államok jogalkotási termékeit, emellett pedig folyamatosan kerül sor különböző nemzetközi konferenciákra, ahol az államok küldöttei beszámolnak ilyen irányú tevékenységükről. Lásd pl. Ling Yan: *The Beijing Symposium on the Comparative Study of International Criminal Law and the Rome Statute*. 3 *Chinese J. Int'l L.* 305.

⁴² Végh i. m. 362. o.

⁴³ Az afrikai államok gyakorlathoz lásd: Anna Triponel – Stephen Pearson: *African States and the International Criminal Court: a Silent Revolution in International Criminal Law*. 12 *J. L. & Soc. Challenges* 65.

formájában, és egy újabb törvénybe foglalnám a nemzetközi büntetőbírói fórumokkal való együttműködést biztosító szabályokat. Utóbbi esetben ismét két eset lehetséges: az elterjedt megoldás, hogy kifejezetten a Nemzetközi Büntetőbíróságra „szabott” törvények születnek,⁴⁴ ám lehetségesnek látom egy általános, minden egyéb nemzetközi büntetőbírói fórumra is alkalmazható törvény megalkotását, persze alapos szakmai előkészítés után.

Természetesen mindennek eredményes kivitelezéséhez szükséges egy konzekvens, a célokkal tisztában lévő külpolitika is. Hogy ez megvan-e, nem tisztem eldönteni, de a jelek egyelőre kétséget keltőek. Egy 2010 nyarán elfogadott miniszterelnöki határozat⁴⁵ például, ami felhatalmazást adott arra, hogy a Magyar Köztársaság részt vegyen Kampalában a Nemzetközi Büntetőbíróság statútumának revíziós konferenciáján, többek között az alábbi tartalmazza a magyar delegáció számára kötelezően követendő álláspontként: „Támogassa az agresszió büntettének fogalmi meghatározását.” Bár ez mindenképpen örvendetes célkitűzés, a tárgyalásokon szereplő forró kérdés éppen a „hogyan?” kérdés körül szerveződik. Nem abban vannak a komoly viták, hogy meg kell-e határozni az agresszió büntettét, hanem abban, hogy hogyan, milyen definíciót fogadjanak el az államok. A tény, hogy a politikai döntéshozatal szintjén pont ebben a kérdésben nincs álláspont, arra enged következtetni, hogy ezekben a politikai aspektusokkal is bíró szakmai kérdésekben, bármennyire is fontos lenne, egy jó ideig nem várhatunk átgondolt koncepciót.

⁴⁴ Erre példák: Argentína, Belgium, Benin, Burkina Faso, Dél-Afrika, Hollandia, Japán, Kongó, Nagy-Britannia, Németország, Svédország, Szenegál. Anna Triponel – Stephen Pearson: i. m.; Yan: i.m.; Alejandro E. Alvarez: The Implementation of the ICC Statute in Argentina. *J. Int'l Crim. Just.* 2007, 5(2), 480-492; Max du Plessis: South Africa's Implementation of the ICC Statute: an African Example. *J. Int'l Crim. Just.* 2007, 5(2), 460-479; Jens Meierhenrich – Keiko Ko: How do States Join the International Criminal Court? The Implementation of the Rome Statute in Japan. *J. Int'l Crim. Just.* 233.

⁴⁵ 35/2010. (V.21.) ME határozat a Nemzetközi Büntetőbíróságot létrehozó 1998. évi Római Statútum Felülvizsgálati Konferenciáján a magyar küldöttség részvételére adott felhatalmazásról.